

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ
И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

РАЗВОЈ СИСТЕМА ФУНКЦИОНАЛНОГ
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
ОДРАСЛИХ У СРБИЈИ

ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

Приручник за наставнике

ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Београд, 2013

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ, НАУКЕ
И ТЕХНОЛОШКОГ РАЗВОЈА

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

РАЗВОЈ СИСТЕМА ФУНКЦИОНАЛНОГ
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
ОДРАСЛИХ У СРБИЈИ

ОПШТИ СТАНДАРДИ ПОСТИГНУЋА ЗА ОСНОВНО ОБРАЗОВАЊЕ ОДРАСЛИХ

Приручник за наставнике

ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Јулијана Кљајић
Горан Андрејевић
Силва Мишљеновић

Београд, 2013

Општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих

Издавач

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања

За издавача

Мр Драган Банићевић, директор Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања

Уредница

Јелена Најдановић Томић, руководилац Центра за стандарде

Одговорна уредница

Мр Гордана Чапрић, заменица директора

Лекторка

Тања Трбојевић

Дизајн

Мирослав Јовановић

Општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих развијани су током 2011. и 2012. године у оквиру пројекта *Развијање образовних стандарда за крај основног образовања одраслих* Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања уз подршку *Пројекта Друџа шанса – Развој система функционалног основног образовања одраслих у Србији*. Стандарди су објављени у јуну 2013. године у *Правилнику о општим стандардима постигнућа за основно образовање одраслих* („Службени гласник РС”, бр. 13/50).

ISBN 978-86-86715-36-4

Садржај

1. Функционално основно образовање одраслих	7
1.1. Приступ основном образовању одраслих у Републици Србији	7
1.2. Профил полазника	10
1.3. Обавезујућа документа	11
2. Образовни стандарди	12
2.1. Појам образовних стандарда	12
2.2. Однос стандарда и исхода у курикулуму.....	13
2.3. Стандарди и дидактичко-методичка апаратура (наставне методе, облици рада са полазницима, планирање наставе, коришћење уџбеника, оцењивање итд.)	15
3. О стандардима за предмет Предузетништво	19
3.1. Веза образовних стандарда за предузетништво и исхода у курикулуму	19
3.2. Примери добрих задатака који су се користили на тестирању стандарда по областима и по нивоима.....	22
3.2.1. ФОРМУЛИСАЊЕ ЦИЉЕВА И ПЛАНИРАЊЕ СПРОВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕНА ПОСТИГНУЋА	22
3.2.2. СВЕТ РАДА.....	24
3.2.3. САМОЗАПОШЉАВАЊЕ	27
3.3. Примена образовних стандарда предузетништва у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења	30
3.4. Стандарди и материјали за учење	48
4. Општи стандарди постигнућа за предмет Предузетништво за трећи циклус	48
5. Литература.....	50
6. Прилози.....	51
Прилог 1 – Наставни план ФООО	51
7. Радна група за израду стандарда.....	52

Поштоване колегинице и колеге,

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања развио је стандарде постигнућа за полазнике функционалног основног образовања одраслих. Улога стандарда је да осигурају квалитет образовања, односно да омогуће да сви полазници добију подједнако квалитетно образовање. Наставницима стандарди представљају важан оријентир за свакодневни рад. Очекивани исходи дефинисани у стандардима указују на то докле сви полазници треба да стигну, шта да развију, науче, усвоје. Они им омогућавају не само да „мере” постигнуће полазника већ, пре свега, да планирају свој наставни рад тако да полазници заиста и остваре та постигнућа.

Успешној реализацији овог значајног посла допринела је подршка и помоћ коју је пружио Пројекат *Друја шанса* – развој система функционалног основног образовања одраслих. Њихова пионирска искуства у успостављању система образовања одраслих, заснованог на модерном функционалном курикулуму, помогла су да се рад на развоју стандарда одвија лако. Експертски тим Пројекта *Друја шанса*, проф. др Снежана Медић, доц. др Љиљана Левков, проф. др Шефика Алибабић, доц. др Александра Пејатовић, Јелена Јаковљевић и Мирјана Милановић, коме се придружио проф. др Александар Бауцал. Експертски тим је током свих фаза рада на стандардима пружао подршку радним групама и у великој мери допринео квалитету стандарда. Исто тако, не мање значајну техничку и логистичку подршку развоју стандарда пружила је вођа Пројекта *Друја шанса*, гђа Анита Јакобсоне.

Приручник који је пред вама треба да помогне наставницима да употребљавају стандарде на начин који доприноси повећању квалитета наставе и учења. Задаци којима су илустровани поједини стандарди јесу посебна вредност овог Приручника. Они могу да се користе за непосредно мерење остварености стандарда, али, пре свега, треба да послуже као идеја и инспирација за креирање нових задатака и нових наставних активности.

Стандарди постигнућа за полазнике функционалног основног образовања одраслих, као и приручници за наставнике, развијани су под „будним оком” спец. Јелене Најдановић Томић, руководиоца Центра за стандарде, која је стручном подршком и координацијом омогућила да у процес развоја буду укључени релевантни стручњаци за образовање одраслих, стручњаци за поједине наставне предмете, односно научне дисциплине, наставници који непосредно раде са одраслима и децом, стручњаци из Завода. Сви они су великим залагањем и интензивним радом дали значајан допринос унапређењу квалитета образовања одраслих. За квалитет Приручника посебна заслуга припада проф. др Снежани Медић и доц. др Љиљани Левков, које су и ауторке прва два поглавља Приручника.

Желимо вам успешан рад.

Главна и одговорна уредница

1. Функционално основно образовање одраслих

1.1. Приступ основном образовању одраслих у Републици Србији

Мада је већ више од пола века основно образовање право и обавеза за све грађане, Србија се суочава са проблемом неприхватљиво високог процента становништва без завршеног основног образовања. Готово милион одраслих, старијих од петнаест година, нема завршено основно образовање. У образовном систему Србије нису постојале одговарајуће концепцијске и организационе могућности за решавање овог проблема. Постојећи наставни план и програм за основно образовање одраслих је вишеструко и вишезначно застарео и непримерен је потребама и могућностима учења и образовања одраслих. Такав план и програм оствариван је у само 14 школа за основно образовање одраслих. Тако је основно образовање одраслих било двојакó недоступно одраслима, због недоступности школама које реализују овакав програм као и због незаинтересованости одраслих за неадекватан програм који се нуди.

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије је уз подршку фонда ЕУ (ИПА 2008) реализовало пројекат „Друга шанса” у коме је развијен, примењен и евалуиран нови концепт основног образовања за одрасле – функционално основно образовање одраслих (ФООО). Оно омогућава доступност и сврсисходност основног образовања популацији одраслих. ФООО је организациона и програмска целина у систему формалног образовања у којој одрасли стичу основно образовање примерено њиховим потребама, могућностима учења и потребама тржишта рада. Уз основно образовање одраслима је омогућено да стекну и одговарајућу оспособљеност путем обуке. Од школске 2013/14. године, ФООО је званично укључен у образовни систем Србије и чини његов интегрални део.

ФООО уводи новине на два плана: развој новог концепта образовања и на њему заснованог наставног плана и програма за одрасле као и развој мреже школа за његову имплементацију.

Функционално основно образовање одраслих (ФООО) је национални модел основног образовања одраслих, којим се на рационалан, економичан и ефикасан начин остварује доступност образовања одраслима коришћењем постојећих ресурса образовног система Србије. образовање одраслих уводи се као нова делатност редовних основних школа. Тако је у оквиру постојећег система основних школа и школа за основно образовање одраслих развијена потребна мрежа школа за остваривање ФООО која покрива целу Србију. У седамдесет школа оспособљени су и посебно обучени школски тимови (наставници, стручни сарадници, директори и андрагошки асистенти) за реализацију новог програма за одрасле. Мрежом школа обухваћено је и 75 средњих стручних школа које су припремљене за остваривање 50 програма стручних обука. Концептом ФООО остварена је повезаност основног и стручног образовања отварањем могућности да одрасли истовремено са стицањем основног образовања похађају обуке за једноставна занимања и повећају своју запошљивост.

Основно образовање одраслих, по моделу ФООО, траје три године и остварује се у три циклуса у трајању од по годину дана. У првом циклусу стичу се основе функционалне писмености, у другом и трећем – основе општег образовања и стручне компетенције. Стручне компетенције стичу се путем обуке као једног од облика оспособљавања заснованог на стандардима рада и потребама тржишта рада.

Наставни план и програм ФООО усмерен је ка остваривању утврђених општих исхода тј. кључних компетенција. Општи исходи јесу знања, вештине и вредносни ставови неопходни за квалитетан и одговоран живот и рад у савременом друштву и у програму ФООО постижу се остваривањем предметних исхода. Оствареност општих исхода тј. кључних компетенција као и предметних исхода програма ФООО проверава се на основу Општих стандарда постигнућа за основно образовање одраслих. Општи стандарди постигнућа урађени су за крај првог циклуса и за крај основног образовања за одрасле.

Циљ наставе у првом циклусу јесте основно писмењавање, као и стицање основних елемената функционалне писмености. Наставни план и програм првог циклуса има два дела. Први део је намењен основном писмењавању (неписменима). Остварује се кроз почетну наставу српског језика и математике у укупном трајању од 200 сати (по сто сати за сваки од ових предмета). Други део је намењен стицању основа функционалне писмености у трајању од 355 часова. У први циклус основног образовања одраслих уписују се одрасли који нису похађали основну школу и немају ниједно сведочанство о завршеном разреду или имају сведочанство о завршеном првом, другом или трећем разреду.

Циљ наставе у другом циклусу јесте стицање основа општег образовања и успостављање и развој базичних интелектуалних и социјалних вештина које су неопходне за унапређење квалитета личног, породичног и социјалног живота одраслих, наставак учења, социјалну интеграцију и постепену транзицију ка тржишту рада. У други циклус основног образовања одраслих уписују се одрасли који су завршили први циклус основног образовања одраслих или прва четири разреда основног образовања и васпитања. У други циклус могу да се упишу и одрасли са завршених пет разреда основног образовања и васпитања који се укључују у други део циклуса, с тим да им школа организује допунску наставу по индивидуализованом програму из предмета ФООО које нису похађали у петом разреду у претходном образовању. образовање са завршеним другим циклусом еквивалентно је завршеном петом и шестом разреду основног образовања и васпитања.

Циљ наставе у трећем циклусу јесте завршавање основног образовања и стицање обуке за једноставно занимање. Овај циклус подразумева наставак стицања основног општег образовања и развој стручних компетенција које увећавају запошљивост, омогућавају улазак на тржиште рада или даље стручно образовање. Након завршеног трећег циклуса одрасли су подједнако способљени за даљи наставак образовања, као и за улазак на тржиште рада. У трећи циклус основног образовања одраслих уписују се одрасли који су завршили други циклус

основног образовања одраслих или који имају завршених шест разреда основног образовања. За одрасле који су завршили шест разреда редовног основног образовања организује се индивидуализована допунска настава из нових предмета који су уведени наставним планом ФООО у другом циклусу. Одрасли који су завршили редовно седми разред обавезни су да похађају комплетан трећи циклус.

Организациони облик рада у остваривању Наставног плана и програма основног образовања одраслих је редовна настава која је прилагођена потребама и могућностима одраслих (настава у блоку, за време викенда, вечерња настава, сезонско и дневно прилагођавање њиховим потребама). Прилагођавање се односи и на дужину трајања часа од 30 минута, а који се у ФООО увек реализују у блоковима различитог трајања.

Најзначајнија новина концепта ФООО је образовање и учење које је усмерено на развој кључних компетенција. Развијене кључне компетенције омогућавају да одрасли успешније, квалитетније, активније и конструктивније усмеравају свој лични, породични, радни и друштвени живот. Оне им помажу да се суоче са проблемима и изазовима у свакодневном животу и да се на правилан начин и ефикасно са њима изборе; да се на адекватан начин сналазе и поступају у радном окружењу и у радним ситуацијама; да се одговорно и конструктивно ангажују у циљу побољшавања својих личних и породичних прилика и услова и да у том циљу правилно и одговорно користе расположиве друштвене ресурсе и механизме, као и све властите ресурсе; да на одговарајући начин и сврсисходно користе технолошка помагала и разноврсна комуникациона средства; да се усмере ка наставку образовања и сталном учењу и усавршавању и да се активно, конструктивно и одговорно укључе у живот заједнице у којој живе, као и у процесе у ширем друштвеном окружењу.

У процесу развоја курикулума ФООО израда програма појединачних предмета руковођена је идејом о њиховом учешћу и доприносу развоју општих компетенција. Учешће исхода појединачних предмета у свим кључним компетенцијама главни је основ за њихову формулацију. Критеријум избора садржаја програма предмета је остваривост исхода: „Чему и како овај садржај служи” – његове импликације на когнитивни и делатни план одраслог. Функционализација у избору садржаја предмета није рађена као одговор на питање шта је то што се максимално може искључити из садржаја предмета а да научна област у предмету буде заступљена целовито. Функционализација је рађена у односу на одраслог и његово животно искуство, као одговор на питање који је то минимум критичних знања из једне научне области која су потребна одраслом да разуме свет око себе и функционише успешно према очекиваним друштвеним стандардима. Другим речима, овај курикулум оријентисан на компетенције није отварао питање шта то треба неко да научи да би савладао „основни” програм неког предмета, већ која су то критична знања и вештине које нуде поједине научне области, а неопходна су одраслом да правилно разуме свет око себе, своје понашање, своје улоге и положај у њему, да разуме шта се око њега дешава и зашто се нешто дешава, и на основу тога увиди, уме и разуме шта може да предузме да се ствари дешавају и решавају другачије или да их спречи да се дешавају.

Процес учења који треба да обезбеди развој кључних компетенција код одраслих мора се заснивати на смештању нових знања у контекст свакодневног живота одраслих и налажењу његове практичне примене у многобројним улогама и свакодневним животним и радним ситуацијама одраслог. На тај начин у процесу учења користе се предности искустава и знања које одрастао има и та искуства и знања процес учења одраслих чине практично могућим. Иако је учење у свом крајњем смислу индивидуални чин сваког полазника, оно се као процес најуспешније организује у групи, кроз групну размену и сарадњу, заједничким радом на различитим задацима и у различитим активностима, заједно са другима и уз помоћ и подршку других, увидом у сопствено напредовање и напредовање групе. Због тога је потребно да се ФООО реализује кроз процес редовне наставе.

Исходи ФООО могу се остварити ако наставник користи различите методе и могућности интерактивног рада и рада у малим групама. То значи и да ствара могућности за разне облике и правце разговора и размене са полазницима и међу њима, разматрајући разноврсне, њима интересантне појаве, помажући им да граде аргументе, успостављајући културу дијалога и међу истостишљеницима и међу неистостишљеницима и омогућавајући им да појаве и проблеме сагледавају из различитих углова и из туђе перспективе. За разлику од основног образовања за децу која се у процесу образовања организују у разреде, који подразумевају скупине истог календарског узраста од којих сваки узраст има особене карактеристике психосоцијалног развоја и степена развијености способности за учење, и где образовање и учење имају изразито формативну улогу у развоју личности, као и споља дефинисаних дугорочних циљева образовања – образовање одраслих има сасвим другачије карактеристике. Основно образовање одраслих руководи се прагматичним и краткорочно остварљивим циљевима, пре спољашњом него унутрашњом мотивацијом за учење и веома различитим мотивима, разлозима и интересовањима за укључивање у образовни процес.

Кључ за функционалност јесу наставници и од њихове умешности, околности у којима реализују програм и њихових професионалних компетенција зависи да ли ће овај образовни програм, који је развијен у свим елементима као функционалан, бити као такав и реализован.

1.2. Профил полазника

ФООО је намењен свим одраслим особама старијим од 15 година које нису никада похађале основно образовање или су га напустиле. У програм ФООО не могу се укључити полазници млађи од 15 година јер концепција и карактеристике програма не одговарају млађем узрасту. Полазници ФООО су одрасли који су пропустили прилику да у периоду критичног развоја базичних вештина и способности користе знање као супстрат на коме ће расти и развијати се њихове способности, понашање, мишљење и вештине, који најчешће нису мотивисани да уче, који у великом проценту не верују у вредност образовања и чије су животне околности често угрожавајуће. То су изазови са којима се сусрећу наставници у настојању да ове одрасле особе мотивишу за учење и задрже у образовном процесу. Стопа осипања код ових полазника прелази 30%.

Досадашња искуства у реализацији програма ФООО, у који је уписано преко седам хиљада полазника, показују да интересовање за стицање основног образовања изражавају готово подједнако мушкарци и жене. У похађању програма истрајнији су они који имају нешто повољнији економски статус и више чланова породице са завршеном основном школом.

Већина полазника, преко 80%, припада старосној групи између 15 и 36 година (најстарији полазник има 57 година). Нешто је већи проценат у узрасној групи од 15 до 25 година него 26 до 36 година, али око 10% припада старосној групи од 37 до 47 година. У старијим старосним групама више је жена.

Највеће етничке групе у ФООО чине Роми, око 50%, и Срби око 35% .

Значајан број полазника ФООО, око 34% ожењено је и удато и има децу.

Највећи број, око 70% полазника, живи испод линије сиромаштва и већина је незапослена (62%). Више од половине полазника се бави сезонским пословима, око 20% запослено је на „црно” а око 6% је регуларно запослено са пуним радним временом.

Око 60% полазника је напустило основно образовање у узрасту од 13 до 15 година, а око 30% између 10 и 12 година. Разлог напуштања за већину је незаинтересованост за школу а затим сиромаштво, пресељење породице, запослење и родитељска забрана.

Најснажнији мотиви за повратак у школу су повећана могућност запослења, стицање знања и дипломе а 16% полазника планира даљи наставак школовања.

Најзначајније сметње за редовно похађање наставе су потреба да се заради за породицу (око 30%), здравствено стање у породици и трошкови које захтева похађање ФООО.

1.3. Обавезујућа документа

Кључна документа којима је регулисано остваривање програма ФООО јесу:

1.3.1. *Правилник о условима у њојледу њросџора, ојреме, настџавних средстџава и сџейена и врстџе образовања настџавника и андрџаошких асисџенатџа за остваривање Настџавној џлана и џројрама основној образовања одраслих* („Просветни гласник РС”, бр. 13/13)

Међу ближним условима које овај правилник одређује посебно се скреће пажња на регулацију потребног образовања наставника, стручних сарадника и андрагошког асистента и прописан програм оспособљавања наставника, стручних сарадника, директора и андрагошких асистената за рад са одраслима. Наставним планом ФООО уведени су нови предмети и модули па Правилник регулише ко може да изводи наставу из ових предмета. Наставници, стручни сарадници, директори и андрагошки асистенти тј. школски тим који остварује ФООО, мора да има и савладан „*Инџејрални џројрам обуке за остваривање џројрама функционалној основној образовања одраслих*” који се састоји од четири модула. Правилником се регулише статус и обука за андрагошког асистента.

1.3.2. *Правилник о настџавном џлану и џројраму основној образовања одраслих одраслих* („Просветни гласник РС”, бр. 13/13)

Овим правилником регулисана су кључна питања концепта ФООО у стандардним обрасцима представљања наставног плана и програма. Правилник садржи и образложења за новине и посебна решења уведена у ФООО. Део Правилника је наставни план ФООО (у прилогу), а посебно се скреће пажња на развијен дидактички материјал за наставу и учење у ФООО. За сваки предмет и модул, у сваком циклусу ФООО, обезбеђени су одговарајући водичи за наставнике и материјали за учење одраслих. Ови водичи и материјали, који су вишеструко тестирани и проверавани практичном употребом, представљају пратећи дидактички материјал развијен као допуна и проширена верзија Упутства за начин остваривања програма предмета и модула, који су саставни део програма сваког предмета и модула у оквиру Наставног плана и програма основног образовања одраслих. Такође, написан је и *Приручник за ФООО: Школа, школски џтим и настџавник*, који садржи одговоре на питања која су најчешће постављана током двогодишњег развоја и реализације Наставног плана и програма ФООО.

1.3.3. *Правилник о ојшџим сџандардима џосџијнуђа за основно образовање одраслих* („Службени гласник РС”, бр. 50/13)

Општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих развијени су за крај првог циклуса основног образовања одраслих и за крај основног образовања одраслих за све предмете/модуле. Стандарди дефинишу критеријуме за процену степена у којем је полазник развио кључне компетенције тј. описују шта одрасли знају и могу да ураде на различитим нивоима развоја компетенција. Према стандардима се мери ниво одређене компетенције који је постигнут на крају првог циклуса тј. на крају функционалног основног образовања одраслих. Стандарди су постављени на два нивоа: основни ниво стандарда ФООО дефинисан је оним знањима, вештинама, ставовима и компетенцијама које полазници функционалног основног образовања одраслих треба да усвоје и развију на крају првог циклуса ФООО, односно по завршетку ФООО. То су она знања, вештине, ставови и компетенције који су неопходни одраслој особи за даље образовање, активно укључивање у демократско друштво, запошљивост и одговорно живљење. Напредни ниво стандарда ФООО је дефинисан оним знањима, вештинама, ставовима и компетенцијама које полазници треба да усвоје и развију, а који им омогућавају успешан наставак образовања до стицања квалификације у средњем образовању. Знања, вештине, ставови и компетенције на напредном нивоу усклађени су са стандардима за крај обавезног образовања и њихово достизање омогућава полазницима ФООО да успешно положи завршни испит на крају обавезног образовања и успешно наставе образовање у средњој школи.

2. ОБРАЗОВНИ СТАНДАРДИ

2.1. Појам образовних стандарда

Савремени образовни системи, као и сам образовни процес, у великој мери се заснивају на утврђеним и дефинисаним стандардима. Стандарди могу да се односе на различите аспекте не само образовног система као целине, већ и образовног процеса који се у систему одвија.

У нашем образовном систему, према одредбама Закона о основама система образовања и васпитања (2009), предвиђено је дефинисање неколико група стандарда, међу којима су општи и посебни стандарди постигнућа, стандарди компетенција за професију наставника и васпитача и њиховог професионалног развоја, стандарди компетенција директора, стандарди квалитета уџбеника и наставних средстава, стандарди квалитета рада установе и др.

Резултати истраживања која прате реформске процесе у образовању у великом броју земаља у свим деловима света, и оним развијеним и оним мање развијеним, показују да, у начелу, стандарди представљају једно од најмоћнијих оруђа за укупно побољшање резултата које образовни систем постиже. Пошто јасно показују шта треба да буду циљеви наставе, стандарди доприносе чвршћем повезивању и узајамном усклађивању свих кључних елемената у образовном процесу – образовног програма (курикулума), саме наставе, вредновања резултата, па и дефинисања одговорности за утврђене резултате.

У нашем образовном систему, како је већ показано, из много разлога и по много чему, основно образовање одраслих једно је од стратешких образовних приоритета. Недавно усвојени стандарди постигнућа у основном образовању одраслих значајно ће допринети да се заиста остваре они главни друштвени циљеви због којих овај сегмент образовног система и постоји. То је једна од главних и уједно огромна корист од ових стандарда.

Али листа разлога због којих су ови стандарди потребни и корисни, као и начина на које се они могу користити, овим је тек отворена.

Стандарди су веома корисни у процесу планирања наставе уопште, јер наставнику пружају могућност да главни нагласак у наставном процесу стави на постепено остваривање стандарда планирајући кораке на том путу. Такође, наставник сам процес води тако што ствара потребне услове за учење, уместо да полазницима преноси или излаже предвиђено градиво.

Овај начин планирања и вођења наставе подразумева и њено прилагођавање групним и индивидуалним карактеристикама полазника, што са своје стране, пак, подразумева стално праћење напредовања и подршку напредовању полазника.

Полазници најефикасније и најквалитетније уче кад су активни и укључени у различите активности у учионици, што доприноси развоју компетенција, и то је корисније и сложеније образовно постигнуће од упамћивања и пригодне репродукције наставних садржаја.

Стандарди омогућавају да се, кроз дугорочно планирање и сврсисходно индивидуално и групно прилагођавање наставе, подрже сви облици учења одраслих који имају потенцијал да доведу до жељених резултата. Уважавање специфичности у начину учења и уважавање различитих видова, облика и начина учења, представља солидну потпору и осигурава конкретну подршку концепту целоживотног учења и његовом практиковању у школским условима.

Захваљујући стандардима могуће је уважавање резултата не само формалног учења (учења које се организовано одвија у оквиру образовног система), већ и неформалног учења (које се збива изван званичних институција образовног система) и информалног учења (оних облика учења који су карактеристични и функционални у условима свакодневног живота, у којима примарни циљ активности није учење, али се оно ипак одвија и то често на ефикасан и квалитетан начин).

На стандардима заснована процена образовног статуса одраслог омогућава да се у систем основном образовања одрасли укључи сагласно компетенцијама којима располаже. Ово значи

да одрасли не мора да наставља основно школовање тамо где га је својевремено прекинуо, нити да обавезно мора да креће од почетка, ако није ни похађао школу. Управо стандарди чине могућим признавање претходног учења и развијених компетенција, који и код нас, као и у другим развијеним образовним системима, постају део законске регулативе.

Напредна и одговорна примена стандарда постигнућа у основном образовању одраслих, за коју је потребно и одређено искуство практиковања и ваљана подршка наставнику, подразумева коришћење стандарда као мотивационог средства за полазника да учи и да постиже више. Стандарди могу да охрабре и наставнике и полазнике да заједно размишљају и планирају стратегије учења у зависности од циљева и сврхе учења, да заједно утврде на које препреке наилазе и да заједно планирају начине да се ове препреке избегну или савладају.

Када се све ово има на уму, јасно је да стандарди постигнућа представљају једну од снажних и поузданих гаранција квалитета образовања и на нивоу система и на нивоу процеса.

У закључку ваља поновити да су стандарди постигнућа једно од најважнијих евалуационих средстава када је потребно утврдити стварно постигнуте резултате у процесу учења тј. степен остварености исхода и ниво развијености компетенција. А о овим потоњима управо следи неколико речи.

2.2. Однос стандарда и исхода у курикулуму

У савременим образовним програмима предметни садржаји више нису сами себи сврха и циљ, већ се појављују у функцији постизања исхода, развоја компетенција и испуњености стандарда. Ова три концепта су уједно и једна од главних окосница многих савремених образовних програма. Композиција савремених образовних програма (курикулума) стога је једноставнија него код ранијих, утолико што више не подразумева гомилање садржаја, а сложенија утолико што се ослања на више међусобно динамички повезаних категорија и димензија. И у нашем курикулуму за функционално основно образовање одраслих, који је од шк. 2013/14. године у редовној примени у систему основног образовања дефинисани су општи исходи (опште компетенције) и предметни исходи. Такође, израђени су стандарди постигнућа повезани са курикулумом који је оријентисан према општим и предметним исходима. Опште компетенције, које су као општи исходи дефинисане у курикулуму, имају снажну подршку у концепту кључних компетенција дефинисаних у одговарајућим законским решењима која регулишу основно образовање одраслих.

Које су сличности и разлике између исхода, компетенција и стандарда и да ли су и зашто сви ови концепти потребни?

Исходи представљају очекиване и дефинисане резултате учења и наставе. Једна од њихових улога је да повежу оно чему се стреми у једном образовном систему са наставном и образовном праксом у њему. Кроз исходе се, другим речима, конкретизују и операционализују циљеви образовања. Ова конкретизација и операционализација је потребна стога што се, по правилу, циљеви исказују широко, уопштено, апстрактно и снажно вредносно опредељено, те најчешће остају на декларативном нивоу и тешко се претачу у реални, делатни простор. Исходи показују који и какви резултати учења и наставе одговарају циљевима постављеним или дефинисаним у једном образовном систему.

Може се рећи да стандарди и компетенције такође представљају одређене врсте исхода. Исходи су, дакле, најшира од ове три категорије концепата. Такође, треба рећи да се и исходи, и компетенције и стандарди односе на знања, умења, ставове и вредности ка чијем успостављању и развоју је усмерен образовни процес. Компетенције су специфичне по томе што се односе на знања, умења, ставове и вредности непосредно примењиве и активно коришћене не само у школском, већ и у приватном, друштвеном и радном окружењу.

У сложеном комплету који чине исходи, компетенције и стандарди, ови последњи имају улогу аршина. Стандарди су, наиме, мерни инструменти чијом употребом је могуће утврдити

шта је и у коликој мери развијено и постигнуто. Мерењу помоћу стандарда подлежу и исходи и компетенције. Примена стандарда је један од начина да се о ономе што је стварно постигнуто у образовном процесу не нагађа, већ да се то измери. За систем који је заиста окренут развоју и напредовању, последице примене стандарда су далекосежне и изузетно повољне. Мерење засновано на стандардима пружа обиље повратних информација о квалитету и развојним потребама образовног система, а та заједничка слика се, на својствен и специфичан начин, гради радом и резултатима сваке школе, сваког наставника и сваког ученика/полазника.

Курикулумом функционалног основног образовања одраслих дефинисани су општи исходи тј. кључне компетенције ка чијем развоју су усмерени предметни програми свих предмета и модула. Осим тога, сваки предметни програм је дефинисан на основу предметних исхода – очекиваних резултата учења и наставе. Предметни садржаји су бирани циљано и функционално, с обзиром на дефинисане кључне компетенције и предметне исходе. Општи циљ ФООО дефинисан је управо у духу компетенција, као успостављање и унапређивање знања, вештина, вредности и ставова неопходних за проактивно и конструктивно решавање проблема и суочавање са изазовима у свакодневном животу, унапређивање породичних и личних услова живота, обављање једноставних послова и адекватно поступање у радним ситуацијама и радном окружењу, даље образовање и активно учешће у друштвеној заједници.

Процес израде стандарда постигнућа у функционалном основном образовању одраслих био је снажно ослоњен на дефинисане компетенције и предметне исходе у курикулуму ФООО. У наредном периоду може се очекивати даље усавршавање курикулума на темељу показатеља прикупљених применом стандарда, а потом и даље прилагођавање стандарда. Као што је већ речено, исходи, компетенције и стандарди не представљају статичне, већ динамичне категорије, и то не само из угла њихових узајамних односа, већ и из угла фундаменталних карактеристика сваке од њих понаособ.

Очекивани општи исходи тј. кључне компетенције по први пут су у нас систематски дефинисане управо у курикулуму ФООО. Кључне компетенције су један од интегративних фактора курикулума, а у њиховом развоју учествују сви предмети и модули. Ево листе и кратког описа тих компетенција:

Језичка писменост се односи на оспособљеност да се изразе идеје, осећања, чињенице и мишљења у усменом и писаном облику, на матерњем језику, у различитим друштвеним, културним и комуникацијским контекстима (у породици, у радном и друштвеном окружењу, у радном и слободном времену). Ова компетенција обухвата и слушање, усмени говор, читање и писање у комуникацији на страном језику.

Математичка писменост се огледа у коришћењу математичког размишљања и основних математичких појмова у решавању проблема у ситуацијама у свакодневном животу и поимању простора и односа у њему.

Основе научне писмености значе оспособљеност за коришћење стечених знања, вештина и умења у уочавању, разумевању и објашњавању природних појава.

Дигитална писменост представља ефикасно, функционално и одговорно коришћење различитих савремених информационо-комуникационих средстава у раду, слободном времену и комуникацији.

Управљање сопственим учењем препознаје се по оспособљености да се организује сопствено учење и да му се организовано приступи, самостално или у групи и по спремности за продужено и стално, другим речима, целоживотно учење у различитим ситуацијама. У ову компетенцију укључена је и умешност у отклањању и савладавању препрека у успешном учењу.

Решавање проблема је компетенција која се састоји од препознавања, објашњавања и решавања проблема уз коришћење знања и вештина стечених у различитим областима.

Социјалне интеракције и сарадња са другима укључује свако понашање које је у служби ефикасне и конструктивне комуникације у друштвеном животу појединца и у циљу ненасилног решавања конфликата.

Грађанска одговорност за демократију значи активно и одговорно учешће у грађанском животу засновано на знању о најважнијим друштвеним и политичким вредностима, концептима и структурама.

Здравствене компетенције подразумевају преузимање одговорности за сопствено здравље и здравље породице, чување здравља и препознавање утицаја различитих начина живота и животних навика на одржање и унапређивање здравља.

Еколошке компетенције укључују активан однос према очувању и унапређењу околине.

Иницијативност и предузетништво односе се на спремност да се идеја преточи у активност, да се покрене промена, да се прилагоди иновацијама, да се преузме ризик, да се планира и управља активностима ради остварења постављених циљева.

Културна свест, мултикултуралност и креативност као компетенција односе се на осетљивост, прихватање постојања и позитивно вредновање различитости у социјалном, културном, етничком, религијском и стваралачком домену, уз разумевање значаја и уважавање креативног изражавања идеја, искустава и емоција кроз различите медије.

2.3. Стандарди и дидактичко-методичка апаратура (наставне методе, облици рада са полазницима, планирање наставе, коришћење уџбеника, оцењивање итд.)

Парафразирајући једну од полазних премиса неких од система квалитета у образовању, долазимо до тога да одговорност за учење (одговорност да ће нешто бити научено) сноси онај који учи, док образовне установе, а ми ћемо рећи пре свега наставници, „само” обезбеђују услове да се процес поучавања дешава (Zech, R., 2007). Описана ситуација постаје комплекснија када је, с једне стране, онај који учи, одрастао полазник, на веома ниском нивоу формалног образовања, а с друге стране, када наставник треба да обезбеди такве услове који ће полазнику бити јака подршка за постизање исхода учења који су дефинисани стандардима.

Наставник процесом поучавања/учења може да управља симултано користећи више елемената наставне ситуације. Међусобна повезаност елемената наставног процеса, које наставник креира и користи, као и деловање овог сложаја, који наставник ставља у функцију у комуникацији са полазником, са исходима процеса учења, општепредметном компетенцијом и стандардима постигнућа полазника приказана је у схеми број 1.

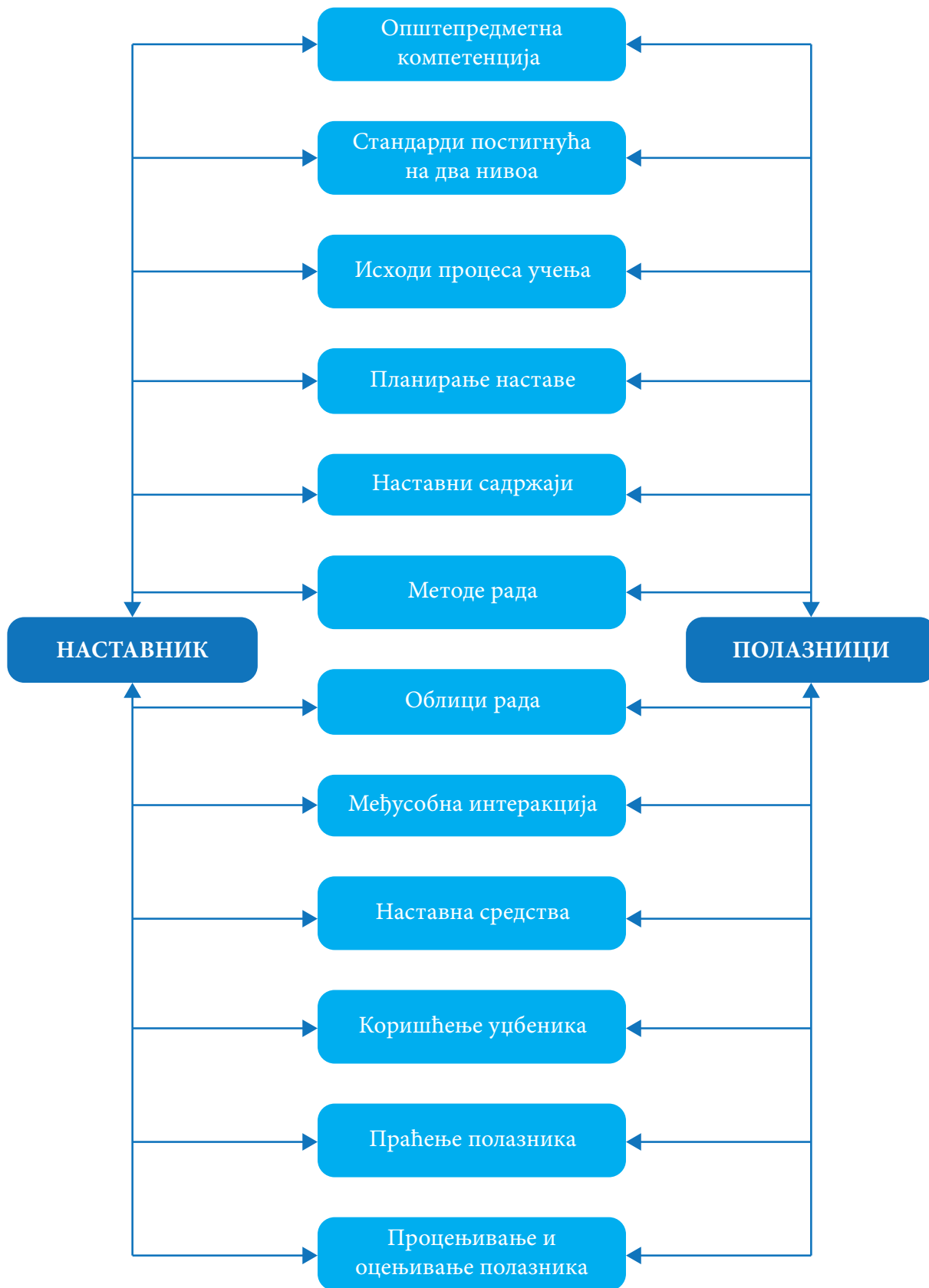
Већ на први поглед схема указује на сложеност процеса поучавања/учења, која, с једне стране, потиче од бројности елемената укључених у процес, а с друге стране, што сваки од елемената делује на друге елементе, који опет, и појединачно и заједнички, делују на било који од елемената који бисмо издвојили. Из угла актера овог процеса, није нимало лак задатак поучавања за наставника, и нимало лакши задатак за учење за одраслог полазника.

Настава у оквиру новог концепта функционалног основног образовања одраслих конципирана је као настава оријентисана на исходе процеса учења, који заједнички чине одређене компетенције, чија развијеност треба да буде усклађена са прописаним стандардима. У оквиру оваквог концепта, и настава, и улога наставника и улога полазника морају да претрпе одређене измене.

Оно чиме наставник у свом раду треба првенствено да се руководи јесу: 1) **општепредметна компетенција** која, у ствари, представља одговор на питање: Зашто полазнику треба тај предмет? Шта ће он од онога што је учио у оквиру тог предмета бити у стању да уради у свом животу, изван образовне ситуације, и то успешно? Подсећања ради, компетенције почињу да се изграђују током наставног процеса, али је најбитније да оне дођу до изражаја када полазник изађе из наставног процеса; 2) **исходи процеса учења** садрже одговоре на питање: Шта полазник треба на крају одређеног циклуса образовања да зна и уме, као и какве ставове да поседује; 3) **стандарди постигнућа полазника** дају одговор на питање: До којег нивоа, основног или напредног, полазник мора да има усвојена знања, развијене вештине и ставове да би успешно завршио образовни процес у оквиру формалног образовања.

Схема број 1: Међусобна повезаност елемената наставног процеса са исходима процеса учења, општепредметном компетенцијом и стандардима постигнућа полазника

Почев од планирања наставе, као и током целокупне њене реализације, наставник треба све елементе овог процеса да стави у функцију подршке постизању прописаних исхода на нивоима предвиђеним стандардима и остваривању општепредметне компетенције. У оваквој

концепцији рада нису наставни садржаји оно чиме се наставник првенствено руководи, већ и садржаје, као и методе и облике рада, наставна средства, садржај уџбеника и начин њиховог коришћења, праћење, процењивање и оцењивање постигнућа полазника, у најоптималнијој комбинацији, усмерава ка досезању исхода, стандарда и општепредметне компетенције. Међусобна интеракција између наставника и одраслих полазника представља посебно важну и специфичну компоненту овог процеса. Важна је компонента имајући у виду подршку потребну полазницима да надокнаде пропуштено, а специфична, јер, за разлику од деце, одрасли полазници најчешће располажу, у неким животним областима, и богатијим животним искуством од наставника. Ова чињеница може да буде полазиште за размишљање наставника о томе како да релевантно животно искуство полазника уведе у наставну ситуацију и тиме нађе још једно упориште у ходу ка исходима, стандардима и компетенцијама који треба да се остваре. На овај начин успоставља се цикличан однос између компетенција које полазници већ поседују, које уносе у наставни процес као подршку процесу учења, да би из њега понели нове компетенције које ће бити у функцији у реалним животним ситуацијама.

3. О СТАНДАРДИМА ЗА ПРЕДМЕТ ПРЕДУЗЕТНИШТВО

„Предузетништво се обично идентификује са креирањем нових пословних улагања или са самозапошљавањем. Ове активности, истина, представљају одраз предузетничког понашања, међутим, предузетништво представља много шири феномен. Било да започињу нови посао, решавају проблем, или одлучују којим путем ће се одвести до куће, људи са предузетничким размишљањем увек ће бити спремни на могућност да побољшају свој живот, макар то била и ситница. Због тога кажемо да је предузетништво начин људског понашања који се састоји од идентификације новог оквира идеја и циљева у животу.”(1. M. Minniti and R. Koppl, „Market Processes and Entrepreneurial Studies”, in Handbook of Entrepreneurship Research, eds. Z. Acs and D. Audretsch (UK: Kluwer PressInternational, 2003, 81–102.))

Полазимо од чињенице да у савременом програму предмета Предузетништво садржаји више нису сами себи сврха и циљ, као што је подразумевао досадашњи концепт образовања, већ се они појављују у функцији постизања исхода, развоја компетенција и испуњености стандарда. У курикулуму функционалног основног образовања одраслих дефинисани су општи исходи тј. кључне компетенције ка чијем развоју су усмерени програми свих предмета и модула, као и предметни исходи за предмет Предузетништво. Новим приступом или концептом образовања полазници ће имати много прогресивније и изазовније образовне активности, стећи ће искуства која ће им омогућити да развију самопоуздање и открију да у себи имају предузетничке склоности, које ће им помоћи да искористе повољне прилике у свакодневном животу. Због тога су стандарди постигнућа за предмет Предузетништво изграђени не само на основу програма предмета већ и на основу снажног упоришта које овај предмет има, а то је пређашње искуство или знање полазника које они доносе. Дакле, стандарди за предмет Предузетништво представљају оквир помоћу кога ће наставници овог предмета градити одговарајуће циљеве, активности и вршити процену постигнућа полазника, то јест њихових компетенција. Они су мерни инструменти за процену у коликој мери су постигнути исходи и развијене компетенције полазника.

Иницијативност и предузетништво се односе на спремност да се идеја преточи у активност, да се покрене промена, да се прилагоди иновацијама, да се преузме ризик, да се планира и управља активностима ради остварења постављених циљева.

3.1. Веза образовних стандарда за предузетништво и исхода у курикулуму

Постизање исхода је од суштинске важности за успех функционалног основног образовања одраслих. Предметни исходи везани за наставни предмет Предузетништво нам говоре шта све то полазник зна, шта је у стању да уради и како се понаша у односу на оно што ради (ставови, вредности), након активног учешћа у реализацији овог предмета. Стога, важно је истаћи да циљ наставе предузетништва није да се обраде предвиђени садржаји, већ да полазник након трећег циклуса буде у стању да покаже одређена знања, вештине и ставове које смо навели као предметне и да их примени у свакодневном животу. Такође, за све полазнике и њихово функционисање у савременом друштву значајне су и опште компетенције. Оне се, кроз садржај предмета Предузетништво, развијају и постижу лакше него, можда, кроз друге предмете.

Имајући у виду да реализација садржаја није сама себи сврха, кључна питања за наставника када планира/припрема свој рад са полазницима на часу су:

1. Које исходе је потребно постићи?
2. Које компетенције је потребно развијати?
3. Које стандарде је потребно испунити?
4. Кроз које садржаје се могу достићи?

Важно је истаћи да је могуће неке исходе/стандарде постићи након реализоване једне подтеме (једног блока часова), а неке друге тек кроз више подтема (више блокова часова).

Такође, неки садржаји (блокови часова) могу бити намењени постизању само једног исхода/стандарда или да кроз друге садржаје развијамо и достижемо више исхода/стандарда.

Наводимо примере стандарда и њихових веза са садржајима и исходима

ОЗ.ПД.1.1.2. Поставља циљеве у реалним ситуацијама и окружењу, разликује и разврстава циљеве према реалном времену потребном за њихово остваривање (СМАРТ–паметно постављање циљева).

Током више часова наставе који се односе на теме **Формулисање циљева и планирање спровођења активности**, подтеме:

– *Доношење одлука и њихово остваривање циљева*

постижу се следећи предметни исходи:

- *уме да циљ оствари у реалном времену;*
- *правилно формулише циљ за одређену активност;*
- *успешно сироводи планирану активност;*

и развијају опште компетенције:

- Језичка писменост
- Математичка писменост
- Социјалне интеракције и сарадња са другима.

ОЗ.ПД. 1.3.2. Бира производе или услуге који ће му донети предност у односу на конкуренцију.

Током више часова/блокова наставе који се односе на тему **Развој комерцијалног производа/услуге**, подтеме:

- *Осмишљавање производа/услуге односно асортимана производа/услуге у циљу задовољења одговарајућих потреба потрошача и*
- *Испраживање тржишта понуде и тражње за истим и/или сличним производима/услугама*

постижу се предметни исходи:

- *препознаје прилике за генерисање прихода путем зајошљавања и самозајошљавања и анализира ризик који се односи на те прилике и*
- *осмишљава једноставан комерцијални производ/услугу;*

и развјају бројне опште компетенције, као што су:

- Језичка писменост
- Математичка писменост
- Дигитална писменост
- Социјалне интеракције и сарадња са другима
- Здравствене компетенције
- Еколошке компетенције.

Овим стандардом, као једна од мера постигнућа, могуће је утврдити у којој мери су развијене опште компетенције и постигнути предметни исходи.

ОЗ.ПД. 1.3.1. Користи кључне елементе СВОТ анализе у проверавању услова и могућности за остваривање пословне идеје.

СВОТ анализа је опште применљив метод који се користи у анализи личних потенцијала (и предузетничких), повољних или неповољних услова, спољашње или унутрашње природе, које је потребно утврдити пре започињања било које активности, па и пословне. На основу анализе ситуације, могуће је планирати и процењивати ризике. Зато, овладавањем овом методом, кроз реализацију тема:

- **Формулисање циљева и планирање спровођења активности**
- **Самозапошљавање**
- **Пословање**
- **Развој комерцијалног производа/услуге**

полазник поступно достиже следеће исходе:

- *органује и сироводи, индивидуално или као члан тима, једноставну активност из контекста породичног, макро и микро социјалног окружења у складу са материјалним и временским ресурсима;*
- *препознаје прилике за генерисање прихода путем запошљавања и самозапошљавања и анализира ризик који се односи на те прилике;*
- *идентификује ресурсе који су доступни у породичном, макро и микро социјалном окружењу да помогну остваривању циљева самозапошљавања;*
- *прави једноставан план дистрибуције производа/услуге.*

На овим примерима видимо да су стандарди постигнућа за предмет Предузетништво повезани са курикулумом који је оријентисан према општим и предметним исходима. Кроз исходе, као резултате учења, можемо да утврдимо да ли су полазници стекли знања, умења, ставове и вредности или компетенције које могу да примене и активно користе у приватном, друштвеном и радном окружењу.

3.2. Примери добрих задатака који су се користили на тестирању стандарда по областима и по нивоима

3.2.1. ФОРМУЛИСАЊЕ ЦИЉЕВА, ПЛАНИРАЊЕ СПРОВОЂЕЊА АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕНА ПОСТИГНУЋА

О2.ПД.1.1.1. Процењује сопствене предузетничке особине и потенцијале.	Основни ниво
<p>Зорица је ученица <i>Друге шансе</i>. Не занима је кување, али одлично прави колаче. За које би занимање требало да се одлучи:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) пекар; б) кувар; в) посластичар; г) фризер. <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: в) посластичар</p>	

О2.ПД.1.1.2. Поставља циљеве у реалним ситуацијама и окружењу, разликује и разврстава циљеве према реалном времену потребном за њихово остваривање. (СМАРТ)	Основни ниво
<p>Који је од наведених циљева који се односе на куповину обуће исправно постављен?</p> <ul style="list-style-type: none"> а) Сутра идем у куповину у тржни центар. б) Ових дана ћу себи купити пар ципела. в) Сутра ћу себи купити пар ципела. г) Сутра ћу себи купити ципеле од хиљаду евра. <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: в) Сутра ћу себи купити пар ципела.</p>	

О2. ПД.1.1.3. Самостално и индивидуално предузима осмишљене и испланиране једноставне активности.	Основни ниво
---	--------------

Због санитарног прегледа у фирми у којој радите, траже Вам здравствену књижицу коју сте изгубили. Како ћете поступити?

- а) Ништа нећу предузети јер ће ме лекари примити без књижице.
- б) Одмах почињем да прикупљам сву документацију потребну за добијање нове здравствене књижице.
- в) Узећу књижицу од мог комшије и нико неће ни приметити.

Заокружите слово испред тачног одговора.

Решење:

- б) Одмах почињем да прикупљам сву документацију потребну за добијање нове здравствене књижице.

О2. ПД.1.1.4. Радећи са другима руководи се основним принципима тимског рада.

Основни
ниво

Ако петоро људи ради на реновирању кафане, како би требало да раде?

- а) Свако би требало да зна све занате у вези са реновирањем објекта.
- б) Главно је да су се окупили па ће већ некако да ураде посао.
- в) Свако да ради свој део посла и по потреби да припомогне колеги.

Заокружите слово испред тачног одговора.

Решење:

- в) Свако да ради свој део посла и по потреби да припомогне колеги.

О2. ПД.1.1.5. Припрема организациони план за спровођење активности која је временски и квалитативно мерљива и планира потребна средства за реализацију активности.

Основни
ниво

За које трошкове вам је потребно најмање новца?

- а) штампање рекламног материјала
- б) регистрација фирме
- в) куповина потребног алата и опреме
- г) уређење простора за радионицу према прописима које налаже закон
- д) плата за тебе и радника за први месец

Заокружите слово испред тачног одговора.

Решење:

- а) штампање рекламног материјала

О2. ПД.1.1.6 Процењује успешност реализације планираних активности.		Основни ниво	
<p>По завршетку сезоне припремања зимнице неколико трговаца са Зелене пијаце сводило је биланс пословања. Ево њихових трговачких активности.</p> <p>Који трговац је зарадио највише новца?</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>			
а)	<p>Влада:</p> <p>Купио лесковачку паприку за ајвар за 1.000 евра.</p> <p>Продао сву паприку за три дана, по најнижој цени на пијаци за 1.800 евра.</p>	б)	<p>Љиља:</p> <p>Купила карфиол по врло повољној цени за само 700 евра.</p> <p>Продавала је карфиол дуго и упорно све док није за њега добила 1000 евра.</p>
в)	<p>Горан:</p> <p>Купио корнишоне за 1.500 евра.</p> <p>Када је продао све краставце имао је 2.200 евра.</p>	г)	<p>Јулијана:</p> <p>Подигла кредит од 3.000 евра и за све паре купила купус.</p> <p>Када је продала сав купус имала је тачно 3.500 евра.</p>
<p>Решење:</p> <p>а) Влада: потрошио – 1.000 / добио +1.800 / зарада 800 евра</p>			

3.2.2. СВЕТ РАДА

О3.ПД.1.2.1. Самостално долази до информација о запошљавању.		Основни ниво	
<p>На који начин ћете најлакше доћи до запослења?</p> <p>а) Ако се учланите у странку која је на власти у вашем граду.</p> <p>б) Ако се сваког јутра појавите испред Националне службе за запошљавање у вашем граду и за сваки случај остајете тамо до краја радног времена.</p> <p>в) Ако редовно пратите конкурсе, пријављујете се на њих и похађате потребне обуке.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>			
<p>Решење:</p> <p>в) Ако редовно пратите конкурсе, пријављујете се на њих и похађате потребне обуке.</p>			

ОЗ.ПД.1.2.2. Предвиђа поступке које је потребно предузети да би дошао до запослења.	Основни ниво
<p>У огласу сте пронашли одговарајући посао за своју струку. Шта је све потребно да пошаљете на адресу послодавца?</p> <p>а) молбу и копију дипломе о завршеној струци б) молбу, копију личне карте и извод из матичне књиге рођених в) пропратно писмо, радну биографију, копију дипломе о завршеној школи и копију дипломе о завршеној квалификацији г) пропратно писмо и радну биографију</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: в) пропратно писмо, радну биографију, копију дипломе о завршеној школи и копију дипломе о завршеној квалификацији</p>	

ОЗ.ПД.1.2.3. Саставља једноставну радну биографију као и пријаву на конкурс за радно место.	Основни ниво
<p>Када од вас траже да напишете CV, шта бисте ви у ствари требало да саставите?</p> <p>а) радну биографију б) пропратно писмо в) молбу за посао г) ланчано писмо</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: а) радну биографију</p>	

ОЗ.ПД.1.2.3. Саставља једноставну радну биографију као и пријаву на конкурс за радно место.	Основни ниво
<p>У радној биографији којом се пријављујете на конкурс за радно место, обавезно би требало да буде наведено:</p> <p>а) колико дуго чекате да вас неко запосли; б) да познајете брата директора тог предузећа; в) да имате радног искуства у струци код других/успешних послодаваца; г) да сте пријатна и дружељубива особа.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: в) да имате радног искуства у струци код других/успешних послодаваца</p>	

ОЗ.ПД.1.2.4. У радној биографији истиче своје особине или вештине, знања и умења која га препоручују за тај посао.	Основни ниво
<p>Расписан је конкурс за радно место помоћника куvara у ресторану. Потребно је да приложите своја лична документа и радну биографију. Која ћете своја знања, вештине и особине нагласити у радној биографији?</p> <p>а) Спретна сам и брзо радим у кухињи. б) До сада сам радила као конобар, шанкер, месар, пекар. в) Веселе сам пририде и волим шалу, смех и музику. г) Потичем из краја где се добро једе.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: а) Спретна сам и брзо радим у кухињи.</p>	

ОЗ.ПД.1.2.5. Понаша се у складу са основама пословне културе и комуникације.	Основни ниво
<p>Власница кројачке радње, која тражи особу за рад на шиваћој машини, позвала вас је на разговор и проверу радне способности. Добили сте задатак да сашијете једну сукњу за 2 сата. Како ћете поступити?</p> <p>а) Извинићете се власници да вас боли глава и да не можете да радите данас. б) Затражићете потребан прибор за рад и додатна објашњења и почећете да шијете. в) Саопштићете власници да нисте понели наочаре, без којих не можете да радите за машином. г) Мало се одморите уз цигарету, па започнете рад за машином.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење: б) Затражићете потребан прибор за рад и додатна објашњења и и почећете да шијете.</p>	

ОЗ.ПД.1.2.6. Разматра и процењује основне одредбе уговора, споразума или анекса који потписује.	Основни ниво
<p>Уговором о пословно-техничкој сарадњи између ваше фирме као извођача радова и наручиоца посла предвиђено је фарбање фасаде и унутрашњих зидова пословног простора наручиоца. Уговор предвиђа да материјал плаћа наручилац, а да превоз материјала плаћа извођач радова. Који трошак плаћа ваша фирма?</p> <p>Одговор: _____</p>	
<p>Решење: Превоз материјала</p>	

3.2.3. САМОЗАПОШЉАВАЊЕ

ОЗ.ПД.1.3.1. Користи кључне елементе СВОТ анализе у проверавању услова и могућности за остваривање пословне идеје.		Основни ниво
	Који нам могу помоћи у остваривању	Који нам могу сметати у остваривању
Унутрашњи фактори	СНАГЕ (S)	СЛАБОСТИ (W)
Спољашњи фактори	МОГУЋНОСТИ (O)	ПРЕТЊЕ/ОПАСНОСТИ (T)
<p>Према методи СВОТ анализе, фактори који утичу на остваривање пословне идеје могу да буду спољашњи и унутрашњи. Унутрашњи фактор, који утиче на пословање пекаре је:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) Повећана је цена брашна. б) У близини је отворена још једна пекара. в) Запослен је нови, стручнији пекар. г) Промењени су хигијенски услови за рад у пекари. <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>		
<p>Решење:</p> <ul style="list-style-type: none"> в) Запослен је нови, стручнији пекар. 		

ОЗ.ПД.1.3.3. Одређује цену производа који продаје или услуге коју пружа у односу на конкуренцију; разликује појмове понуда и потражња (фиксни и варијабилни трошкови).	Основни ниво
<p>Ваш новоотворени бутик управо је почео са радом. Како ћете одредити цене производа?</p> <p>а) Одредићете мало више цене у односу на конкуренцију, како бисте што пре вратили уложен новац.</p> <p>б) Одредићете ниже цене од конкуренције, како бисте им на тај начин преузели купце.</p> <p>в) Ваше цене биће исте као и код осталих, а трудићете се да привучете купце квалитетом робе.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење:</p> <p>в) Ваше цене биће исте као и код осталих, а трудићете се да привучете купце квалитетом робе.</p>	

ОЗ.ПД.1.3.4. Израђује једноставан рекламни материјал за свој производ.	Основни ниво				
<p>Који рекламни материјал пружа најкорисније информације вашим клијентима?</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>					
<table border="1"> <tr> <td data-bbox="165 1081 245 1290">А</td> <td data-bbox="245 1081 775 1290">ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” НАЈВЕЋЕ И НАЈУКУСНИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ У ГРАДУ</td> </tr> </table>	А	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” НАЈВЕЋЕ И НАЈУКУСНИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ У ГРАДУ	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="775 1081 855 1290">Б</td> <td data-bbox="855 1081 1385 1290">ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ</td> </tr> </table>	Б	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ
А	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” НАЈВЕЋЕ И НАЈУКУСНИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ У ГРАДУ				
Б	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ				
<table border="1"> <tr> <td data-bbox="165 1290 245 1588">В</td> <td data-bbox="245 1290 775 1588">ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ НЕМА СОЈЕ И ЛОЈА КАО КОД ОСТАЛИХ.</td> </tr> </table>	В	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ НЕМА СОЈЕ И ЛОЈА КАО КОД ОСТАЛИХ.	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="775 1290 855 1588">Г</td> <td data-bbox="855 1290 1385 1588">ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” УЛ. МИЛКЕ ПЛАНИНЦ бр. 18 ТЕЛЕФОН: 090-720-000 БЕСПЛАТАН ПОЗИВ СВЕЖЕ СПРЕМЉЕНИ РОШТИЉ ДОНОСИМО НА КУЋНУ АДРЕСУ</td> </tr> </table>	Г	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” УЛ. МИЛКЕ ПЛАНИНЦ бр. 18 ТЕЛЕФОН: 090-720-000 БЕСПЛАТАН ПОЗИВ СВЕЖЕ СПРЕМЉЕНИ РОШТИЉ ДОНОСИМО НА КУЋНУ АДРЕСУ
В	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” ВЕЋЕ, УКУСНИЈЕ И ЗДРАВИЈЕ ПЉЕСКАВИЦЕ НЕГО НА БИЛО КОМ ДРУГОМ МЕСТУ У ГРАДУ НЕМА СОЈЕ И ЛОЈА КАО КОД ОСТАЛИХ.				
Г	ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” УЛ. МИЛКЕ ПЛАНИНЦ бр. 18 ТЕЛЕФОН: 090-720-000 БЕСПЛАТАН ПОЗИВ СВЕЖЕ СПРЕМЉЕНИ РОШТИЉ ДОНОСИМО НА КУЋНУ АДРЕСУ				
<p>Решење:</p> <p>Г) ЂЕВАБЏИНИЦА „МИЛКА” / УЛ. МИЛКЕ ПЛАНИНЦ бр. 18 / ТЕЛЕФОН: 090-720-000 / БЕСПЛАТАН ПОЗИВ / СВЕЖЕ СПРЕМЉЕНИ РОШТИЉ ДОНОСИМО НА КУЋНУ АДРЕСУ</p>					

ОЗ.ПД.1.3.5. Примењује принципе пословног кодекса и прилагођава се пожељним облицима тржишног понашања.	Основни ниво
<p>Због раста курса евра мораћете у следећа четири месеца да касните са плаћањем обавеза према својим добављачима. Како ћете решити ту ситуацију?</p> <p>а) Позваћете своје добављаче, објаснићете им ситуацију и покушаћете да одложите рок плаћања.</p> <p>б) Трудићете се да што пре прикупите потребан новац, ником ништа нећете објашњавати и нећете се јављати на позиве поверилаца.</p> <p>в) Платићете чим будете имали а до тада ће повериоци да сачекају.</p> <p>г) Дуг није зец, платићете кад имате, вероватно и они некеме дугују.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење:</p> <p>а) Позваћете своје добављаче, објаснићете им ситуацију и покушаћете да одложите рок плаћања.</p>	

ОЗ.ПД.1.3.6. Процењује оправданост улагања за покретање сопственог бизниса.	Основни ниво
<p>За коју је од наведених пословних идеја, по вашем мишљењу, исплативо подићи кредит код банке?</p> <p>а) продавница мешовите робе</p> <p>б) продавница половних књига</p> <p>в) фарма крокодила</p> <p>г) фарма коза</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење:</p> <p>г) фарма коза</p>	

ОЗ.ПД.1.3.7. Тражи помоћ у изради пословног плана за одабрану пословну идеју и информације о изворима финансирања од институција које су за то надлежне.	Основни ниво
<p>О условима субвенционисаног кредита за започињање бизниса можете добити информацију у:</p> <p>а) мењачници у крају;</p> <p>б) Националној служби за запошљавање;</p> <p>в) школи у којој си завршио осми разред.</p> <p>Заокружите слово испред тачног одговора.</p>	
<p>Решење:</p> <p>б) у Националној служби за запошљавање</p>	

3.3. Примена образовних стандарда предузетништва у наставном процесу – планирању и реализацији наставе и вредновању исхода учења

Како да наставник примени стандарде предузетништва у наставном процесу? Наставник предузетништва, као и сви други наставници ФООО-а, треба да има на уму одговоре на питања: Зашто полазнику треба предузетништво? Шта ће полазник од онога што је научио реално бити у стању да уради у свом животу? Шта полазник треба на крају одређеног циклуса да зна и уме, као и какве ставове треба да има? Шта у оквиру основног нивоа полазник мора да зна, које развијене вештине и ставове да има како би успешно савладао овај предмет?

Предузетништво је такав предмет који заправо и има концепт „искакања из устаљених оквира”, па самим тим даје извесну слободу наставнику овог предмета да покаже своју креативност и тако још више мотивише полазнике. Симулација, рад у групама, дискусија и сличне методе рада овде су више него потребне како би се дошло до одговора на горе постављена питања.

У табелама које следе дати су могући примери годишњег плана рада и примери блок-наставе, што не значи да наставници не могу планирати реализацију наставе на другачији начин у складу са специфичностима услова у којима раде.

ГЛОБАЛНИ ПЛАН РАДА

Наставни предмет: **Предузетништво**

Циклус функционалног основног образовања одраслих: **Други**

Име и презиме наставника:

Школа:

Број часова у циклусу: **17**

<p>ОПШТИ ИСХОДИ ФООО</p>	<p>Језичка писменост Математичка писменост Дигитална писменост Управљање сопственим учењем Социјалне интеракције и сарадња са другима Грађанска одговорност и/за демократију Здравствене компетенције Еколошке компетенције Културна свест, мултикултуралност и креативност</p>
<p>ИСХОДИ ПРЕДМЕТА ЗА ЦИКЛУС</p>	<p>Полазник уме да:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>платири</i> и предузима једноставне активности у породичном, радном, непосредном и ширем социјалном окружењу; • <i>организирује и сироводи</i>, индивидуално или као члан тима, једноставну активност из контекста породичног макро и микро социјалног окружења у складу са расположивим материјалним и временским ресурсима; • <i>прийрема буџет и временски план за реализацију једноставне активности.</i>
<p>ТЕМЕ</p>	<p>1. ФОРМУЛИСАЊЕ ЦИЉЕВА, ПЛАНИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕНА ПОСТИГНУЋА</p>

<p>СТАНДАРДИ</p>	<p>О2.ПД.1.1.1. Процењује сопствене предузетничке особине и потенцијале.</p> <p>О2.ПД.1.1.2. Поставља циљеве у реалним ситуацијама и окружењу, разликује и разврстава циљеве према реалном времену потребном за њихово остваривање. (СМАРТ)</p> <p>О2.ПД.1.1.3. Самостално и индивидуално предузима осмишљене и испланиране једноставне активности.</p> <p>О2.ПД.1.1.4. Радећи са другима руководи се основним принципима тимског рада.</p> <p>О2.ПД.1.1.5. Припрема организациони план за спровођење активности која је временски и квалитативно мерљива и планира потребна средства за реализацију активности.</p> <p>О2.ПД.1.1.6. Процењује успешност реализације планираних активности.</p>
<p>ПЛАН ПРАЂЕЊА НАПРЕДОВАЊА ПОЛАЗНИКА</p>	<p>1. Портфолио</p> <ul style="list-style-type: none"> • задаци за праћење напредовања полазника • материјали за самоевалуацију полазника • други задаци за полазника • други продукти полазника • образац за планирање процене постигнућа полазника <p>2. Андрагошка свеска наставника</p>
<p>МАТЕРИЈАЛ ЗА НАСТАВУ И УЧЕЊЕ</p>	<p>1. Водич за наставника за предмет Предузетништво</p> <p>2. Материјал за полазнике за предмет Предузетништво</p> <p>3. Материјал на ЦД-у за наставнике и полазнике</p>

Редни број теме	Редни број БЛОКА	Назив теме Назив блока	Број часова	
			За тему	За блок (Нпр. за наставника: минимално трајање блока је 60 мин.)
ТЕМА 1.		ФОРМУЛИСАЊЕ ЦИЉЕВА, ПЛАНИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕНА ПОСТИГНУЋА	17	
	1. БЛОК	Доношење одлука и постављање циљева; припрема организационог плана за спровођење активности, планирање потребних средстава за реализацију активности; израда временског плана за реализацију активности.		6
	2. БЛОК	Разумевање улога, права и одговорности чланова тима.		2
	3. БЛОК	Одговорно извршавање задатака у складу са планом реализације активности средствима која су на располагању и у предвиђеним временским оквирима.		4
	4. БЛОК	Одговорно извршавање задатака у складу са планом реализације активности, средствима која су на располагању и у предвиђеним временским оквирима; иницијативност и преузимање разумног ризика при извршавању задатака; праћење остваривања постигнутих у односу на планиране резултате и процена постигнућа.		5

ПРИПРЕМА ЗА БЛОК-НАСТАВУ

1.	Наставни предмет	Предузетништво
2.	Име и презиме наставника	
3.	Школа	
4.	Циклус функционалног основног образовања одраслих	Други
5.	Разред	Шести
6.	Тема из програма предмета	Разумевање важности тимских улога, права и одговорности чланова тима
7.	Тема блока	Тим и тимске улоге
8.	Циљ блока	Препознавање тимских улога; развој вештина рада и сарадње у тиму; идентификовање предиспозиција полазника погодних за потенцијалне тимске улоге у којима могу да пруже максималан допринос успеху тима
9.	Трајање блока	120
10.	ИСХОДИ	
10.1.	Општи исходи (Означити оне исходе који се у највећој мери остварују у реализацији овог блока)	<ul style="list-style-type: none"> • Решавање проблема • Социјалне интеракције и сарадња с другима • Грађанска одговорност у/за демократију • Иницијативност и предузетништво • Културна свест, мултикултуралност и креативност
10.2.	Предметни исходи	<i>Организује и сироводи, индивидуално или као члан тима, једносавну активност из контекста породичној макро и микро социјалној окружења у складу са расположивим материјалним и временским ресурсима.</i>
11.	Стандарди	О2.ПД.1.1.4. Радећи са другима руководи се основним принципима тимског рада.

12.	Кључни појмови за тему блока	Тим и тимске улоге, тимско деловање, иницијатива, самопроцена, предиспозиције, склоности и карактеристике, препознавање одговарајуће тимске улоге, процена склоности
13.	Главни делови блока са временским одређењима – секвенце	<p>Уводна активност – Људске домине ..... (10 минута) интеграција групе</p> <p>Главна активност – Улоге у тиму ..... (70 минута) рад у групама, излагање резултата рада група, дискусија о резултатима рада група</p> <p>Завршна активност: „Земљотрес” ..... (10 минута) интеграција групе</p>
14.	ГЛАВНЕ АКТИВНОСТИ НА НАСТАВИ	
14.1.	Припремне активности наставника	Штампа и умножавање прилога за рад (текст приче и листа тимских улога за сваког полазника), припремање табеле на ФЧ где ће полазници бирати у којој се улози препознају.
14.2.	Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)	<p>1. Људске домине ..... (10 минута)</p> <p>Полазници стоје у учионици. Сваки полазник смисли две своје карактеристике и објави их групи. На пример: „Са леве стране волим да спавам, а са десне сам радознала.”</p> <p>Затим, неко из групе, ко има једну од тих карактеристика, иступи, ухвати претходног учесника за руку која означава ту карактеристику и објави још једну своју.</p> <p>На пример: „Са десне стране сам радознао, а са леве имам брата.”</p> <p>Дозвољено је да се више учесника надовеже на исту особину. Игра траје док се не изређају и не увезу сви из групе.</p>

<p>14.2.</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>2. Улоге у тиму ..... (70 минута) Учесницима се исприча следећа прича:</p> <p><i>Једној зимској дана јруја младих јинјина јошла је у оближњи Леденјрад на концерти јознајте јрује из Пинјвинјрада. Пошјто месјто није било далеко, одлучили су да саонице осјаве код куће и крену јешке. Претјходних дана најадао је диван снеј, уживаће у шейњи, размишљали су сви. У јренујку када су зашли на јтеријорију до које, до сада, баш и нису честјо долазили, јочео је да јада мрак.</i></p> <p><i>– Хм, мрак је јао држе нејо шјто смо очекивали. Пожурићемо, Леденјрад није далеко – јомисли <u>Пинјвин који је ишао јрви</u>. Не јрође дујо, а снеј јоче да јада и убрзо се јретјвори у јраву мејаву. Једва су назирали јуш и обресе хоризонјта јред собом. Засјтали су за јренујак и јојледали се, збуњени и ујлашени.</i></p> <p><i>– Ићи ћемо овим јујем – рече Пинјвин који је ишао јрви и јочне се јродијајти кроз мејаву. Осјтали кренуше за њим. <u>Пинјвин са жујим шалом</u> је јричао, здијао шале, јрудио се да им одајна засјрашујуће мисли. <u>Месеј</u> је изашао јојико свејао, да су се, одједном, исјред њих јасно назрели обриси јуја. <u>Мали јинјвин</u> исјрча исјред јрује, извиди део јуја који је јред њима и врајти се да их обавесјти.</i></p> <p><i>– На залеђеном заливу исјред нас има јукојина! – рече он узнемирено.</i></p> <p><i>– Појледајте! – узвикну <u>јинјвин са чудном кайом</u>, јоказујући на јомилу дрвејта јоред јуја.</i></p> <p><i>– Сјанемо ли на комад дрвејта и залејимо се са оне јадине, моћи ћемо да ја искорисјимо као скејт – држе ћемо јрећи залив и лакше издећи јукојине.</i></p> <p><i>– Имам јлан – рече <u>јинјвин са шареним рукавицама</u>.</i></p> <p><i>– Ако будемо ишли један јо један, моћи ћемо сви да јређемо, а да лед не јукне.</i></p> <p><i><u>Пинјвин у зеленој јакни</u> јримејти да мали јинјвин усјорава ход.</i></p> <p><i>– Не јлаши се – рече му – дићу све време уз једе.</i></p>
--------------	---	--

<p>14.2.</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>Наставник да инструкцију члановима групе да размисле који се ликови појављују у причи. Затим треба да изабере једног или двоје од тих ликова који је најближи њима, њиховој реакцији у тој ситуацији. Да размисле у ком се лику препознају и запамте његово име. Наставник подели причу учесницима, како би је, коме је потребно, још једном прочитали и подсетили се целине.</p> <p>При том их подсети ко су све битни ликови:</p> <ul style="list-style-type: none"> • пингвин који је ишао први, • пингвин са жутиим шалом, • месец, • мали пингвин, • пингвин са чудном капом, • пингвин са шареним рукавицама, • пингвин у зеленој мајици. <p>Када је свако одлучио, и након кратког разјашњавања евентуално непознатих термина или израза у причи, наставник позива учеснике да се упишу у унапред припремљену и изложену табелу, подељену на 7 делова, с наведеним називима ликова из приче. Наставник може дозволити уписивање и у две ћелије, уколико учесници на могу да се одреде између два лика.</p>
--------------	---	---

<p>14.2. Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>Табела може изгледати овако и може бити нацртана на табли или на ФЧ:</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="text-align: center;">ЛИК ИЗ ПРИЧЕ</th> <th style="text-align: center;">ИМЕ ПОЛАЗНИКА</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ПКЈИП – пингвин који је ишао први</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ПСЖШ – пингвин са жутиим шалом</td> <td></td> </tr> <tr> <td>М – Месец</td> <td></td> </tr> <tr> <td>МП – мали пингвин</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ПСЧК – пингвин са чудном капом</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ПСШР – пингвин са шареним рукавицама</td> <td></td> </tr> <tr> <td>ПУЗМ – пингвин у зеленој јакни</td> <td></td> </tr> </tbody> </table> <p>Када је свако попунио табелу, наставник повезује ликове са улогама у тиму (нагласивши да је ово само прича, не тест) и укратко описује улоге. Подстиче учеснике да поново погледају шта су записали и да кажу да ли је улога на коју лик указује заиста улога у тиму која би им највише одговарала. Након кратке дискусије о овој теми, наставник позива учеснике да се упишу у унапред припремљену и изложену табелу на флипчарт папиру, подељену на 7 делова, с наведеним називима улога.</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 5%;"></th> <th style="text-align: center;">УЛОГА У ТИМУ</th> <th style="text-align: center;">ОПИС УЛОГЕ</th> <th style="text-align: center;">ИМЕ ПОЛАЗНИКА</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td style="text-align: center;">1.</td> <td>Координатор ПКЈИП</td> <td>Управља групом, усмерава активности, води рачуна да активности буду усмерене ка циљу. Све то ради на начин који није контролишући у мери да гуши иницијативу и нарушава међусобно поштовање и самопоштовање чланова, што значи да има врло развијене комуникацијске вештине.</td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	ЛИК ИЗ ПРИЧЕ	ИМЕ ПОЛАЗНИКА	ПКЈИП – пингвин који је ишао први		ПСЖШ – пингвин са жутиим шалом		М – Месец		МП – мали пингвин		ПСЧК – пингвин са чудном капом		ПСШР – пингвин са шареним рукавицама		ПУЗМ – пингвин у зеленој јакни			УЛОГА У ТИМУ	ОПИС УЛОГЕ	ИМЕ ПОЛАЗНИКА	1.	Координатор ПКЈИП	Управља групом, усмерава активности, води рачуна да активности буду усмерене ка циљу. Све то ради на начин који није контролишући у мери да гуши иницијативу и нарушава међусобно поштовање и самопоштовање чланова, што значи да има врло развијене комуникацијске вештине.	
	ЛИК ИЗ ПРИЧЕ	ИМЕ ПОЛАЗНИКА																							
ПКЈИП – пингвин који је ишао први																									
ПСЖШ – пингвин са жутиим шалом																									
М – Месец																									
МП – мали пингвин																									
ПСЧК – пингвин са чудном капом																									
ПСШР – пингвин са шареним рукавицама																									
ПУЗМ – пингвин у зеленој јакни																									
	УЛОГА У ТИМУ	ОПИС УЛОГЕ	ИМЕ ПОЛАЗНИКА																						
1.	Координатор ПКЈИП	Управља групом, усмерава активности, води рачуна да активности буду усмерене ка циљу. Све то ради на начин који није контролишући у мери да гуши иницијативу и нарушава међусобно поштовање и самопоштовање чланова, што значи да има врло развијене комуникацијске вештине.																							

<p>14.2. Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>		УЛОГА У ТИМУ	ОПИС УЛОГЕ	ИМЕ ПОЛАЗНИКА
	2.	Иноватор ПСЧК	Креативан, задужен за осмишљавање нових идеја и стратегија.	
	3.	Покретач ПЖШ	Уноси енергију, подстиче мотивацију чланова и инспирише акцију. Ова улога је мање значајна у каснијим фазама, када је тим већ добро уигран.	
	4.	Истраживач МП	Радознао, воли да истражује, тиму доприноси прикупљањем информација релевантних за задатак.	
	5.	Тимски играч (комуникатор) ПУЗМ	Вешт у комуникацији, перцептиван, усмерен на друге, брижан. Његова улога је да предупреди или разреши проблеме у међуљудским односима, тако да омогући да сваки члан тима да свој максималан допринос.	
	6.	Евалуатор М	Интелигентан, аналитичан, уме да одваја људе од њихових идеја. Задатак му је да процењује идеје до којих је тим дошао. Има преглед ситуације, предвиђа неколико корака унапред, осветљава групи перспективу.	
	7.	Имплементатор ПСШР	Оперативац, добар у осмишљавању и реализацији стратегије примене решења тима.	
	<p>Полазници уписују своје име у ћелију која одговара улози у којој они сматрају да би највише допринели тиму, без обзира на претходни избор лика.</p>			

<p>14.2.</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>Наставник дозвољава уписивање у две ћелије, уколико учесници не могу да се одреде између две улоге. Након што су се сви учесници уписали, усмерити пажњу групе на добијену табелу – личну карту тима.</p> <p>После овога, наставник може да покрене кратку дискусију: – У којим улогама има највише уписаних имена? (То су снаге групе, у тим способностима су јаки.) – Има ли улога у којима се нико није препознао или можда само један учесник? (То су могуће слабости тима, вештине које тиму недостају.)</p> <p>Завршна активност: „Земљотрес” ..... (10 минута) – интеграција групе Учесници су подељени у групе од по троје, један је „вишак” и стоји на средини учионице. У свакој групи два полазника чине кућу (окренути један ка другом и држећи се за руке, формирајући испред себе затворен простор), а трећи полазник је становник (налази се у затвореном простору, „у кући”). Полазник који је „вишак” даје једну од три наредбе: „Куће мењају станаре” (значи да станари остају на свом месту, а куће траже новог станара) „Станари мењају куће” (куће остају на истом месту, а станари траже нове куће) и „Земљотрес” (све „формације” се растуре и формирају се нове). При свакој од наредби „вишак” учествује у игри, па може доћи до промене „вишка” који даје нову наредбу.</p> <p>По мотивима раднице Улоје у шиму из програма <i>Науци – военирај</i>, ГТЗ, Београд, 2005. г. Прилагодио Горан Андрејевић Стоилков</p>
--------------	---	--

14.3	Завршне активности наставника – процена остварености циљева блока и исхода програма (Како и чиме се процењује степен остварености?)	Оствареност исхода овог блока процењује се у току рада у будућности. Показатељ остваривања исхода је успешност у препознавању и подели тимских улога, организацији рада и комуникације у тиму у неким следећим активностима из програма .
14.4	Активности за самоевалуацију	Групни пројекат (полазници добијају задатак да као тим организују и спроведу пригодну ученичку забаву поводом Нове године. Спроводи се перманентна самоевалуација која се огледа у провери успешности при обављању задатака.
15.	Литература за полазнике	
16.	Главне поруке полазнику	

ПРИПРЕМА ЗА БЛОК-НАСТАВУ

1.	Наставни предмет	Предузетништво
2.	Име и презиме наставника	
3.	Школа	
4.	Циклус функционалног основног образовања одраслих	Трећи
5.	Разред	Осми
6.	Тема из програма предмета	Осмишљавање производа/услуге односно асортимана производа/услуге у циљу задовољења одговарајућих потреба потрошача
7.	Тема блока	Мини маркет
8.	Циљ блока	Упознавање са основним елементима продаје и важности испуњавања захтева купаца; процена и развијање сопствених продајних и преговарачких способности; развијање индивидуалне маркетиншке и продајне стратегије
9.	Трајање блока	90 минута

10.	ИСХОДИ	
10.1.	Општи исходи (Означити оне исходе који се у највећој мери остварују у реализацији овог блока)	<ul style="list-style-type: none"> • Социјалне интеракције и сарадња са другима • Иницијативност и предузетништво • Еколошке компетенције
10.2.	Предметни исходи	<p><i>Прејознаје њриликe за њенерисање њрихода њуштем зайошљавања и самозайошљавања и анализира ризик који се односи на ње њриликe. Осмишљава једносѡаван комерцијални њпроизвод/услугу. Иницијајѡивносѡи и њреузимање разумноѡ ризика њри извршавању задајѡака.</i></p>
11.	Стандарди	<p>ОЗ.ПД.1.3.2. Бира производе или услуге који ће му донети предност у односу на конкуренцију.</p> <p>ОЗ.ПД.1.3.3. Одређује цену производа који продаје или услуге коју пружа у односу на конкуренцију; разликује појмове понуда и потражња.</p>
12.	Кључни појмови за тему блока	<p>Потребе купца, тржиште, отворено тржиште, наступ на тржишту, потражња, понуда, преговарање, преговарачке способности, продајне способности, елементи продаје, маркетинг, маркетиншке и продајне стратегије (наступи)</p>
13.	Главни делови блока са временским одређењима - секвенце	<p>Уводна активност – Понављање особина предузетника ..... (10 минута) рад у групи</p> <p>Главна активност – Избор производа и продаја ..... (70 минута) индивидуални рад, излагање резултата продаје/куповине , дискусија о резултатима продаје, извођење закључака</p> <p>Завршна активност: „Шта сам научио?“ ..... (10 минута) рад у групи</p>

14.	ГЛАВНЕ АКТИВНОСТИ НА НАСТАВИ	
14.1	Припремне активности наставника	<p>Припрема просторије погодне за радионичарски рад (на почетку: столице у формацији слова U, касније: полазници организују свој радни и продајни простор)</p> <p>Припрема паноа са правилима која ће важити у вежби Припрема 5 модерацијских картица са написаним елементима продаје: ПРОИЗВОД, МЕСТО, ПРОМОЦИЈА, ЦЕНА, ОСОБА (маркетинг микс) Припрема модерацијске картице са појединачно написаним особинама предузетника, које су полазници научили у теми Самозапошљавање</p> <p>Материјал за наставника: мања количина „новца” Материјал за полазнике: листови папира у бојама, часописи, маказе, модерационе картице, лепак, фломастери у бојама, лепљива трака</p>
14.2	Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)	<p>3. Понављање особина предузетника ..... (10 минута) Полазници седе у формацији слова U. Наставник подели учесницима све модерацијске картице са појединачно написаним особинама предузетника, једну или више картица. По редоследу који одговара полазницима, излазе пред групу, читају наглас особину предузетника коју имају, залепе је на таблу лепљивом траком и објасне групи како је разумеју. Они који слушају могу да допуне, наставник такође.</p> <p>4. Избор производа и продаја ..... (70 минута) УВОД, ТУМАЧЕЊЕ ПРАВИЛА ..... (10 минута) Учесницима се каже да ће у вежби МИНИ МАРКЕТ вежбати личне способности како би продали властити производ/услугу. У вежби сваки полазник делује као самостални предузетник који покушава да привуче купца и прода производ или услугу. Наставник има улогу купца.</p>

<p>14.2</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>У једном углу просторије припремљен је материјал и прибор који полазници могу да користе само за своју производњу и припрему продајног места (не смеју се продавати). Полазници имају 15 минута да се одлуче за производ или услугу и припреме га за продају. Наставник објашњава правила вежбе, користећи припремљени пано. Наглашава полазницима да пажљиво слушају правила пошто ће их објаснити само једном.</p> <p>Пано може да изгледа овако:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Имаш три могућности: <ul style="list-style-type: none"> да продаш производ који је у твом власништву; да продаш производ који си сам произвео; да продаш услугу коју можеш реализовати за 3 минута. • Имате 15 минута да одлучите шта да продате или произведете и да припремите ваша продајна места. • Продати производи се не враћају. • Није дозвољено продавати обећања. • Није дозвољено продавати туђу робу. <p>Наставник одговара искључиво на питања полазника која се односе на исписана правила. Сваку другу информацију коју би желели да сазнају поред оних датих, мораће да траже од наставника свако за себе (најважнија информација за предузетника је шта је наставнику-купцу потребно, али до те информације ће доћи само онај ко упита наставника-купца).</p> <p>ИЗБОР ПРОИЗВОДА/УСЛУГЕ И ПРИПРЕМА ЗА ПРОДАЈУ (15 минута)</p> <p>Наставник објављује почетак припреме и док се полазници припремају посматра и бележи интересантне ситуације које ће користити у дискусији. Ако неко тражи, пружа тој особи информацију о потребама и личним жељама.</p>
-------------	---	--

<p>14.2</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>По истеку рока од 15 минута објављује крај припрема и мини маркет је отворен за купца. Наставник-купац креће у обилазак, слуша понуде, одлучује да купи неколико производа и плаћа припремљеним „новцем”.</p> <p>ОБЈАВЉИВАЊЕ РЕЗУЛТАТА АКТИВНОСТИ И ДИСКУСИЈА (30–35 минута)</p> <p>Када се заврши куповина, полазници се враћају на столице и почиње објављивање резултата купопродајних трансакција.</p> <p>Прво наставник-купац објашњава своје личне разлоге за куповину, утиске о атмосфери продаје и преговарања, о утицају квалитета производа/услуге, места продаје, промоције и цене производа на његову одлуку за куповину.</p> <p>Полазници добијају прилику да саопште своје искуство, доносе индивидуалне закључке и дискутују.</p> <p>Наставник подстиче полазнике на дискусију постављајући кључна питања:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Из којих разлога си изабрао управо тај производ/услугу? • Како си питао купца о његовим потребама и жељама пре одлучивања о одређеном производу/услуги? • Како је на успех/неуспех продаје утицао <ul style="list-style-type: none"> квалитет твог производа, промоција производа коју си презентовао купцу, цена производа/услуге, позиција продајног места на тржишту? • Да ли си се придржавао еколошких/санитарних правила? • Зашто је преговарање („ценкање”) са купцем успело/није успело? Како је на то утицао твој наступ?
-------------	---	---

<p>14.2</p>	<p>Активности полазника (Шта све полазници раде на часу – по секвенцама, који материјал при томе користе)</p>	<p>У току дискусије наставник лепа на таблу једну по једну од припремљених 5 модерационих картица са написаним</p> <p style="text-align: center;">ЕЛЕМЕНТИМА ПРОДАЈЕ:</p> <p style="text-align: center;">ПРОИЗВОД МЕСТО ПРОМОЦИЈА ЦЕНА ОСОБА</p> <p>који одређују маркетиншки наступ на тржишту.</p> <p>5. Завршна активност: „Шта сам научио” ..... (10 минута) Наставник поставља питање: Шта сте научили из ове вежбе? Полазници појединачно износе своје мишљење.</p> <p>На крају наставник изводи закључке:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Поћи од најважнијег – испитивање потреба купаца • Развити сопствене продајне и преговарачке способности • Развити индивидуалне маркетиншке и продајне стратегије. <p>Научено користити на свим следећим блоковима у обради ове теме, током којих полазници шире своје искуство и стичу нова сазнања.</p> <p style="text-align: right;">На основу вежбе <i>Мини тржиште</i> из програма обуке за наставнике предузетништва у Пројекту „Функционало основно образовање одраслих Рома” Института за педагогију и андрагогију, Београд, 2005. године Прилагодила Силва Мишљеновић</p>
-------------	---	---

14.3	Завршне активности наставника – процена остварености циљева блока и исхода програма (Како и чиме се процењује степен остварености)	Оствареност исхода овог блока процењује се у току рада у будућности. Показатељ остваривања исхода је успешност у препознавању прилике за остваривање зараде, у умећу да осмисли једноставан комерцијални производ/услугу, у знању да показује иницијативу и креативност и понаша се у складу са еколошким принципима у неким следећим активностима из програма.
14.4	Активности за самоевалуацију	Спроводи се перманентна самоевалуација која се огледа у провери успешности при обављању задатака.
15.	Литература за полазнике	
16.	Главне поруке полазнику	

3.4. Стандарди и материјали за учење

Уџбеници, текстови и материјали за рад на часу препоручени од стране пројектног тима у Приручнику за наставу предмета Предузетништво у потпуности задовољавају потребе наставника, тако да не бисмо наставнике додатно оптерећивали списком уџбеника, приручника или линкова. Наставник треба да испољи своју креативност у презентовању наставних садржаја водећи час, наставу и учење ка остваривању исхода предмета. Израда педагошког материјала за час, заједно са ученицима, може да допринесе јачању тимског духа и кохезије групе, и да полазници на тај начин доживе себе и свој допринос учењу као значајан део тог процеса.

Осим *Водича за предмет Предузетништво* не постоји уџбеник за овај предмет.

4. Општи стандарди постигнућа за предмет Предузетништво за трећи циклус

Општа предметна компетенција

На крају **трећег циклуса** наставе предузетништва полазник планира, организује и управља ресурсима самостално и у сарадњи са другима, приликом реализације једноставних активности у породичном, радном и социјалном окружењу; активно се укључује у свет рада и запошљавања/самозапошљавања, користећи основну економску и пословну писменост.

ОСНОВНИ НИВО

Следећи искази описују шта полазник зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област **Формулисање циљева, планирање, спровођење активности и процена постигнућа**

ОЗ.ПД.1.1.1. Процењује сопствене предузетничке особине и потенцијале.

ОЗ.ПД.1.1.2. Поставља циљеве у реалним ситуацијама и окружењу, разликује и разврстава циљеве према реалном времену потребном за њихово остваривање (СМАРТ).

ОЗ.ПД.1.1.3. Самостално и индивидуално предузима осмишљене и испланиране једноставне активности.

ОЗ.ПД.1.1.4. Радећи са другима руководи се основним принципима тимског рада.

ОЗ.ПД.1.1.5. Припрема организациони план за спровођење активности која је временски и квалитативно мерљива и планира потребна средства за реализацију активности.

ОЗ.ПД.1.1.6. Процењује успешност реализације планираних активности.

2. Област **СВЕТ РАДА**

ОЗ.ПД.1.2.1. Самостално долази до информација о запошљавању.

ОЗ.ПД.1.2.2. Предвиђа поступке које је потребно предузети да би дошао до запослења.

ОЗ.ПД.1.2.3. Саставља једноставну радну биографију као и пријаву на конкурс за радно место.

ОЗ.ПД.1.2.4. У радној биографији истиче своје особине или вештине, знања и умења која га препоручују за тај посао.

ОЗ.ПД.1.2.5. Понаша се у складу са основама пословне културе и комуникације.

ОЗ.ПД.1.2.6. Разматра и процењује основне одредбе уговора, споразума или анекса које потписује.

3. Област САМОЗАПОШЉАВАЊЕ

- ОЗ.ПД.1.3.1. Користи кључне елементе СВОТ анализе у проверавању услова и могућности за остваривање пословне идеје.
- ОЗ.ПД.1.3.2. Бира производе или услуге који ће му донети предност у односу на конкуренцију.
- ОЗ.ПД.1.3.3. Одређује цену производа који продаје или услуге коју пружа у односу на конкуренцију, разликује појмове *йонуда* и *йойражња*, фиксни и варијабилни трошкови.
- ОЗ.ПД.1.3.4. Израђује једноставан рекламни материјал за свој производ.
- ОЗ.ПД.1.3.5. Примењује принципе пословног кодекса и прилагођава се пожељним облицима тржишног понашања.
- ОЗ.ПД.1.3.6. Процењује оправданост улагања за покретање сопственог бизниса.
- ОЗ.ПД.1.3.7. Тражи помоћ у изради пословног плана за одабрану пословну идеју и информације о изворима финансирања од институција које су за то надлежне.

5. Литература

Балком, В. Д. (W. Duffie Van Balkom) и Бауцал, А. (2011). *Концептуални оквир – израда стандарда за ошће средње образовање (за гимназије и ошће предмете у оквиру средње стручног образовања)*. Пројекат ОКНИ, материјал за интерну употребу.

Јокић, Д. (2005). *ПРЕДУЗЕТНИШТВО – Предузетнички менаџмент*. Ужице: Научноистраживачки центар.

Entrepreneurship: *The Engine of Growth*, Volume 1-3, Edited by Maria Minniti.

Најдановић Томић, Ј. и Бауцал, А. (2011). *Концептуални оквир – израда стандарда за функционално основно образовање одраслих*. Пројекат Друџа шанса – Развој система функционалног основног образовања одраслих у Србији.

Правилник о наставном плану и програму основног образовања одраслих. Просветни гласник РС, бр. 13/13.

Правилник о ошћим стандардима ошћинућа за основно образовање одраслих. Службени гласник РС, бр. 50/13.

Zech, R. (2007). *Learner-Oriented Quality Certification for Further Education Organisations – Guidelines*. Hanover, Germany: ArtSet.

Корисни линкови:

<http://www.nsz.gov.rs/>

<http://narr.gov.rs/index.php/Aktivnosti/Podrshka-preduzetnistvu/Obuke-za-pochetnike-u-biznisu>

http://www.pks.rs/Sresult.aspx?cx=009205315265557346388%3A8jb_akz-mo8&cof=FORID%3A11&q=preduzetnistvo&ie=utf-8

<http://preduzetnistvoetsbor.wordpress.com/>

http://www.entre-ed.org/Standards_Toolkit/COMP1.html

<http://www.nfte.com/>

http://www.job-hunt.org/job_interviews/

http://www.businessballs.com/free_funny_inspirational_motivational_posters.htm

6. Прилози

Прилог 1 – НАСТАВНИ ПЛАН ФООО

Предмети/Модули	I циклус		Σ I-IV	II циклус		III циклус		Σ V-VIII	Σ I-VIII
	Основно описмењавање	Основне функционалне писмености		Основне општег основног образовања		Основно опште образовање и обуке за занимање			
				V разред	VI разред	VII разред	VIII разред		
Српски језик	100	100	200	85	68	50	50	253	453
_____ језик	100	100		85	68	50	50	253	453
Српски језик као нематерњи језик*	50	50	100	40	35	25	25	125	225
Енглески језик		50	50	17	34	34	34	119	169
Дигитална писменост		50	50	17	17	17	10	61	111
Математика	100	100	200	85	68	51	51	255	455
Основне животне вештине		50+5**	55						55
Физика					34	34		68	68
Хемија					34	34		68	68
Биологија				34	17	17		68	68
Примењене науке							50	50	50
Историја				17	17	34		68	68
Географија				17	17	34		68	68
Предузетништво					17	17	17	51	51
Одговорно живљење у грађанском друштву				25+ **	25+5**	25+5**	25+5**	120	120
УКУПНО (без језика мањина и српског као нематерњег језика)	200	355	555	302	353	352	242	1249	1804

*Начин остваривања програма српског језика као нематерњег приложен је у наставном програму српског језика.

**Часови који се остварују у сарадњи са социјалним партнерима у јединици локалне самоуправе.

7. Радна група за израду стандарда

Предузетништво

Јулијана Кљајић, Школа за основно образовање одраслих „Бранко Пешић”, Земун

Горан Андрејевић, Школа за основно образовање одраслих, Лесковац

Силва Мишљеновић, Министарство просвете, науке и технолошког развоја, Београд